

siyer, IV, 105, 341-342; ayrıca bk. Celâleddin-i Humâyî'nin girişi, I, 32-35; a.mlf., *Faşlı ez Hülâsatü'l-aḥbâr* (nşr. Gûyâ l'timâdî), Kabil 1345 hş., s. 34-36; Rieu, *Catalogue of the Persian Manuscripts*, I, 87-96; Browne, *LHP*, III, 431; Storey, *Persian Literature*, I/1, s. 92-101; W. Barthold, *Turkestan down to the Mongol Invasion*, London 1928, I, 57-58; TCYK, s. 77-79; Abbas el-Azzâvî, *et-Ta'rif bi'l-mü'errihîn fi 'ah-di'l-Moğol ve'l-Türkmân*, Bağdad 1376/1957, I, 223-225; Abdülhüseyn-i Nevâî, *Ricâl-i Kitâb-i Ḥabîbü's-siyer*, Tahran 1324 hş., s. 183 vd.; Gulâmhüseyn Sadri Afşar, *Târîḥ der İrân*, Tahran 1345 hş., s. 151-153; Safâ, *Edebiyyât*, IV, 519-523; Şâkir Mustafa, *et-Târîḥu'l-'Arabî ve'l-mü'errihîn*, Beyrut 1993, IV, 340-341; Ca'fer Hamîdî, *Târîḥ-i Niğârân*, Tahran 1372 hş., s. 422-432; Sholen A. Quinn, "The Historiography of Safavid Prefaces", *Safavid Persia: The History and Politics of an Islamic Society* (ed. Charles Melville), London 1996, s. 1-25; Hamîde Hüccefi, "Ravzatü's-şafâ' fi sîreti'l-enbiyâ' ve'l-mülük ve'l-ḥulefâ'", *DMT*, VI, 380-381; Tahsin Yazıcı, "Mîrhond", *İA*, VIII, 360-361; A. Beveridge - [Beatrice Forbes Manz], "Mîrkhand", *EP* (İng.), VII, 126-127.

İSMAİL AKA

MİRHORD

(میر خورد)

Seyyid Muhammed b. Mübârek b. Muhammed Alevî Kirmânî (ö. 770/1368-69)

Çiştîyye tarikatının tarihine dair *Siyerü'l-evliyâ'* adlı Farsça eserin müellifi.

Delhi'de doğdu. Ataları aslen Kirmanlıdır. Kirman'la Lahor arasında ticaretle uğraşan dedesi Seyyid Muhammed b. Mahmûd, Lahor yolu üzerindeki Ecûden'de (Adjodhan; bugün Pâk Pattan) Çiştî şeyhi Ferîdüddin Mes'ûd'a intisap etmiş, daha sonra da kızıyla evlendiği amcası Ahmed Kirmânî'nin ısrarı üzerine buraya yerleşmişti. On sekiz yıl boyunca Ferîdüddin Mes'ûd'a hizmet eden Seyyid Muhammed, şeyhinin ölümünün ardından Delhi'ye gidip burada Çiştî şeyhlerinden Nizâmeddin Evliyâ'nın dostluğunu kazandı. Mîrhord'un babası Seyyid Mübârek de Çiştî şeyhlerinden Hâce Kutbüddin Mevdûd'un müridi idi.

Tasavvufî hayatın yaşandığı bir aile ortamında yetişen Mîrhord (Emîrhord) genç yaşta Nizâmeddin Evliyâ'ya intisap etti. Aynı yıllarda medreseye devam ederek iyi bir eğitim aldı. Mîr Hasan Dihlevî ve Ziyâeddin Berenî gibi şair ve âlimlerle kurduğu arkadaşlık ve dostluk Mîrhord'un şahsiyetinin gelişmesinde önemli rol oynadı. Mîrhord, 727'de (1327) Sultan Muham-

med b. Tuğluk Şah tarafından bazı âlim ve şeyhlerle birlikte Devletâbâd'a sürgüne gönderildi. Birkaç yıl sonra Delhi'ye dönmesine izin verildiyse de bu sürgün Mîrhord'u derinden etkiledi. Sürgün dönüştü daha önce intisap etmekten kaçındığı Nizâmeddin Evliyâ'nın halifesi Şeyh Nûreddin'e intisap ederek içinde bulunduğu sıkıntılı halden kurtuldu. Bu olayın ardından muhtemelen Şeyh Nûreddin'e daha önceki davranışını affettirmek amacıyla *Siyerü'l-evliyâ' fi maḥabbeti'l-ḥaḳ celle ve 'alâ* adlı eserini kaleme aldı. Mîrhord Delhi'de vefat etti.

Şeyh Nizâmeddin Evliyâ ve diğer Çiştîyye tarikatı şeyhlerinin hayatını ele alan eserinde Mîrhord özellikle Nizâmeddin Evliyâ'nın hayatı, görüşleri ve kerametlerini müridlerin verdiği bilgiler ve kendi müşahedelerine göre ayrıntılı biçimde anlatmıştır. On bölümden meydana gelen kitap Çiştîyye tarikatı hakkında yazılmış en önemli kaynak sayılmaktadır. Eser Delhi'deki sosyal hayatı yansıtmaya bakımdan da önemlidir. Müellifin uzun süre Delhi'de yaşamış olması buradaki ekonomik ve sosyal gerginlikler, dinî çekişmeler hakkında verdiği bilgilerin değerini daha da arttırmaktadır. *Siyerü'l-evliyâ'*, Sultan Muhammed b. Tuğluk'un mutasavvıflarla ilişkileri ve tarihçi Berenî'nin biyografisi hususunda da önemli bir kaynaktır. Mîrhord'un elli yaşlarında yazmaya başladığı eserini ne zaman bitirdiği bilinmemektedir. Bir nüshasının son bölümünde 790'da (1388) vefat eden Firûz Şah Tuğluk'a işaret edilmesinden hareketle kitabın bu tarihten sonra tamamlandığı söylenmiştir. Ancak müellifin ölüm tarihi dikkate alındığında bunun mümkün olmadığı ve bu bölümün esere sonradan eklenmiş olduğu anlaşılmaktadır. Çirengî Lâl tarafından yayımlanan *Siyerü'l-evliyâ'* (Delhi 1302/1885), Gulâm Ahmed Beryân (Lahor 1923) ve İcâzülhak Kuddûsî (Lahor 1992) tarafından Urduca'ya çevrilmiştir. Hâce Gül Muhammed Ahmedpûri kitabı *Zikrû'l-aşfiyâ'* (*Tekmile-i Siyerü'l-evliyâ'*) adıyla bir tekmile yazmıştır (Delhi 1312).

BİBLİYOGRAFYA :

Emîrhord, *Siyerü'l-evliyâ'* (trc. İcâzülhak Kuddûsî), Lahor 1992, s. 29-47; Abdülhak ed-Dihlevî, *Aḥbârü'l-aḥyâr* (trc. Subhân Mahmûd - Muhammed Fâzıl), Delhi 1994, s. 210-211; Rieu, *Catalogue of the Persian Manuscripts*, III, 976; Storey, *Persian Literature*, I/2, s. 941-944; Abdülhay el-Hasenî, *Nüzhetu'l-ḥavâṭir*, II, 138-139; Nefîsî, *Târîḥ-i Naẓm u Nesr*, II, 759; M. Muzammil Haq, *Some Aspects of the Principal Sufi Orders in India*, Dhaka 1985, s. 24; Athar Abbas

Rizvî, *A History of Sufism in India*, New Delhi 1986, I, 9-10, 158; A. Schimmel, *İslâm'ın Mistik Boyutları* (trc. Ergun Kocabıyık), İstanbul 2001, s. 346; K. A. Nizami, "Ahmadpûri", *EI*, I, 666; a.mlf., "Amir Kord", a.e., I, 963.

RIZA KURTULUŞ

MİRİ ARAZİ

Osmanlı Devleti'nde mülkiyeti devlete ait olup tasarruf hakkı kullananlara devredilmiş arazi.

Sözlükte "devlete-hazineye ait, hükümet malı" anlamına gelen mîrî kelimesi, Osmanlı döneminde devlet hazinesi yanında devlete ait toprakları ve bu topraklardan alınan vergileri ifade eden bir kavram haline gelmiştir. Tarihî belgelerde devlete ait topraklar için "arâzi-i memleket" tabiri de geçmektedir. Mîrî kelimesi Eyyübî ve Memlûkler'de askerî görevliler için de kullanılmıştır. Osmanlılar'da mîrî arazi kapsamına, fetih sırasında ele geçirilen mîrî olarak reâyâyâ devredilen topraklarla, mirasçı bırakmadan vefat eden kimselere ait olup devlet hazinesine intikal eden, fetih esnasında hangi statüye bağlandığı bilinmeyen, sahibi belli olmayan araziler ve tarıma elverişli değilken devlet başkanının izniyle işlenerek tarıma kazandırılan topraklar girer. Bu tür arazinin çıplak mülkiyeti devlete aittir, reâyâyâ belirli esaslarla tasarruf / kullanım hakkı devredilmiştir. Devlet tahsis yaparken "tapu" veya "muaccele" denen peşin bir para alır. Bundan başka "müeccele" adı verilen, "hâsılât hissesi, icâre-i zemîn, bedel-i öşür, mukâtaa" adlarıyla belli bir meblağın ödenmesi de söz konusudur. Harâc-ı mukâseme tabiri öşür vergisine tâbi ürünlerden alınan değişken, harâc-ı muvazzaf ise "çift akçesi" adıyla devlete her yıl ödenen maktû ödemeyi ifade eder.

İslâmiyet'ten önceki dönemde Arabistan'ın güneyinde arazilerin, vergilerini ödemek şartıyla kabile ileri gelenlerine, askerî hizmet karşılığı kumandanlara, savaşa elde edilen toprakların onları işleyecek köylülere verildiği bilinmektedir. Sâsânîler'de ve Bizans'ta da benzer uygulamalara rastlanır. Hz. Peygamber de kendi döneminde iktâ sistemini uygulamıştır (bk. İKTÂ). Mîrî arazi sisteminin İslâm iktâ (İnalçık, I [1959], s. 29-46) veya Bizans "pronoia" sistemleriyle bir ilgisinin olup olmadığı tartışma konusudur. Bazı ara-